

ОСОБЛИВОСТІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Розглядаються особливості, специфіка фахової підготовки іноземних студентів вищих технічних навчальних закладів; проблеми, вирішення яких має поліпшити процес навчання цих студентів у ВНЗ; умови підвищення ефективності фахової підготовки, однією з яких є впровадження педагогічного супроводу.

Ключові слова: іноземні студенти; педагогічний супровід; фахова підготовка.

Вступ. Необхідність підвищення якості підготовки фахівців для зарубіжних країн з метою набуття статусу конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг є однією з основних проблем сучасної української вищої освіти.

Завданням будь-якого ВНЗ незалежно від національності студента виявляється необхідність підготовки фахівця високого рівня, що можливо лише за умови успішної інтеграції студента в нове навчальне середовище.

Питання становлення і розвитку системи підготовки зарубіжних фахівців є предметом досліджень багатьох науковців. Аналіз таких праць свідчить, що основну увагу учені звертають на методику викладання (Х. Бахтіярова), визначаючи при цьому першочерговим завданням підготовки іноземців до навчального процесу країни навчання, оволодіння ними мовою цієї країни у тому обсязі, який дасть їм змогу не лише виконувати навчальний план за фахом підготовки, але й адаптуватись у країні навчання. У дослідженнях останніх років увага науковців зосереджена на педагогічних аспектах підготовки іноземних фахівців. Так, учені звертають увагу на дидактичні основи підготовки іноземних студентів у вищих навчальних закладах (О. Суригін, А. Нікітін, А. Бронська), формування їхніх пізнавальних потреб (О. Резван), проблеми підготовки іноземних громадян до навчання в технічних університетах (П. Барішовець, Н. Булгакова, Е. Лузик та інші); взаємодії викладача з іноземними студентами (Н. Голубев, Н. Персіанова, Г. Князева); особливості формування у них комунікативних якостей (І. Аль-Шабуль); адаптаційні процеси, які є підґрунтям акультуризації особистості іноземного студента у навчальному середовищі українських ВНЗ (О. Суригін, І. Ширяєва, М. Іванова, Н. Тіткова, Т. Чернявська).

Фахова підготовка іноземних студентів має певну специфіку: наступність (врахування попереднього досвіду), надання студентам-іноземцям знань, які дозволятимуть їм набувати умінь самостійної роботи, поетапне ознайомлення студента-першокурсника зі змістом фахової діяльності; міжпредметна координація дисциплін загальноосвітнього циклу з урахуванням індивідуальних знань; диференційований підхід до навчального процесу з боку ВНЗ до навчання іноземних студентів;

взаємодія викладачів фахових дисциплін з викладачами мовної підготовки для створення нового навчального матеріалу, що сприятиме комфортному засвоєнню навчальної інформації; полікультурна компетентність викладацького складу.

Як свідчить практика, для іноземних студентів з метою їхнього входження до навчального середовища українських ВНЗ створюються належні умови, які сприяють комфортності перебігу визначеного процесу. Однак існують певні проблеми, вирішення яких має поліпшити процес навчання цих студентів у ВНЗ:

- так, початок професійного навчання в українських ВНЗ характеризується для іноземних студентів значними труднощами, що пов'язані з неналежним рівнем їхньої адаптованості до нового культурного середовища. Така ситуація спричиняє виявлення адаптаційного синдрому, який визначається певними бар'єрами: комунікаційно-лінгвістичним (недостатнє знання мови країни навчання та відповідно – недостатній рівень володіння мовленням як засобом спілкування); культурним (різниця або навіть контраст культурних цінностей стосовно культури країни навчання); соціальним (повна зміна звичного оточення) та психологічним (з можливим виявленням комплексу відповідальності перед батьківщиною, урядом, школою, спонсором);

- іноземні студенти мають різний рівень підготовки, різні можливості до сприйняття навчальної інформації нерідною мовою, що вимагає розробки та впровадження нових технологій навчання, які сприятимуть комфортності процесу навчання;

- деякі іноземні студенти є недостатньо вмотивованими щодо отримання певного фаху, що знижує темп навчання, відбивається на їхній успішності і, врешті, – зменшує шанси отримати роботу за фахом;

- іноземні студенти потребують постійного педагогічного супроводу фахової підготовки, тоді як викладачі спеціальних дисциплін не завжди спроможні забезпечити реалізацію цього супроводу через відсутність комплексного навчально-методичного забезпечення та низький стан педагогічної поінформованості викладачів фахових дисциплін, що заважає ефективному росту професійної підготовки іноземних студентів.

Наявність таких проблем і обумовило **мету статті** – розглянути особливості фахової підготовки іноземних студентів у вищих технічних закладах.

Умова підвищення фахової підготовки. На нашу думку, необхідною умовою підвищення ефективності фахової підготовки виявляється ефективна програма педагогічного супроводу для студентів-іноземців, який передбачає оптимальне поєднання суб'єктивних (рівень підготовки студента-іноземця, його інтелектуальний статус, вмотивованість студента) і об'єктивних факторів (педагогічні умови організації навчального процесу у ВНЗ, форми і якість пропедевтичної підготовки іноземних студентів, розробленість системи адаптаційної підтримки студентів).

З вищезазначеного ми дійшли логічного висновку, що адаптаційний синдром, врахування різного рівня підготовки, різних можливостей до сприйняття навчальної інформації нерідною мовою, недостатня вмотивованість щодо отримання певного фаху, потреба постійного педагогічного супроводу є особливостями фахової підготовки іноземних студентів вищих технічних закладів.

Головною проблемою ефективного входження іноземних студентів у навчальний процес є протиріччя між рівнем готовності іноземних студентів до сприйняття навчальної інформації та вимогами вищої школи, що дозволяє говорити про міждисциплінарний характер проблеми. Вирішення цієї проблеми повинне базуватися на системній взаємодії різних складових навчального процесу в цілому.

Структура «готовності» до вивчення технічних дисциплін як психолого-педагогічного феномену та соціального явища утворюється взаємозв'язком таких компонентів (Ременцов А. Н., Казанцева А. А., 2011, с. 130):

- мотиваційного як прагнення до прояву самостійності, відображення стійкого інтересу до предметної області і бажання повністю оволодіти мовою спеціальності;
- когнітивного, що забезпечує розуміння зв'язку навчання з майбутньою професійною діяльністю;
- операціонального, спрямованого на освоєння лінгвістичного апарату для засвоєння професійно-значущої інформації та оволодіння навичками самостійної навчальної діяльності;
- емоційно-вольового, що характеризує прагнення подолати труднощі на шляху досягнення поставленої мети, ступеню самоорганізації та впевненості в успіху, задоволення від самостійного отримання професійно значущої інформації;
- інформаційного, що проявляється у сукупності мовної, прагматичної, та предметної компетентності.

Педагогічна практика свідчить, що ефективності фахової підготовки сприяє емоційно-психологічне задоволення освітнім процесом, комфортність умов навчання, успішність освоєння освітньої програми та усвідомлення правильності професійного ви-

бору. Особливістю фахової підготовки іноземних студентів є те, що результативність цього процесу залежить від засвоєння мови країни навчання як засобу спілкування. Тому що саме у процесі мовної підготовки має закладатися професійно-ціннісне ставлення іноземних студентів до фахової підготовки як усвідомленого ставлення суб'єкта до предмета освітньої діяльності. Це усвідомлення виражається в розумінні важливості і значущості мовної підготовки для їхньої професійної освіти.

Структура професійно-ціннісного ставлення іноземних студентів до освітньої діяльності у ВНЗ представлена єдністю чотирьох компонентів: мотиваційно-ціннісного, когнітивного, дієво-практичного і рефлексивного (Леонтьєва Э. С., 2012, с. 25).

Мотиваційно-ціннісний компонент висловлює інтерес до майбутньої спеціальності, задоволеність вибором майбутньої професії; дає розуміння, що мовна підготовка, впливає на прагнення оволодіти майбутньою спеціальністю.

Когнітивний компонент, спрямований на розуміння суспільної значущості майбутньої професії, а також її цінності в соціальному середовищі, містить мовну підготовку та знання щодо особливостей майбутньої професійної діяльності.

Дієво-практичний компонент, який виражає активність, наполегливість, цілеспрямованість, готовність до засвоєння навчальних програм, містить вміння студента взаємодіяти з суб'єктами освітньої діяльності у процесі мовної підготовки

Рефлексивний компонент передбачає рефлексію зробленого, тобто зіставлення того, що було (знання, досвід), з тим, що зараз, а також значимість цього особисто для студента, його суб'єктивну позицію.

Професійна освіта мовою країни навчання є найбільш складною проблемою професійної підготовки іноземних студентів у вищих технічних закладах. Мова має стати не тільки засобом спілкування, інструментом пізнавальної та професійної діяльності, а й засобом міжкультурної комунікації та полікультурного виховання, що підвищує її роль і значимість у процесі професійної підготовки.

Для виконання цієї умови необхідно подолання адаптаційного синдрому за рахунок впровадження у процес професійної підготовки фахівця системи адаптаційної підтримки, формування у процесі мовної підготовки професійно-ціннісного ставлення до освітнього процесу (структурним компонентом якого є мотиваційно-ціннісний компонент, тобто розвиток вмотивованості щодо отримання певного фаху), та що особливо важливо для нашого дослідження, забезпечення педагогічного супроводу професійної підготовки іноземного студента, бо рівень готовності іноземних студентів до навчального процесу у вищій школі виявляється помітно нижчим за необхідний для успішного навчання. Така ситуація не дозволяє викладачам повною мірою

реалізувати програму навчальної дисципліни, тож на викладача ВНЗ покладається обов'язок компенсувати недостатню готовність студентів до «включення» в освітній процес організацією для них педагогічного супроводу.

У Харківському національному автомобільно-дорожньому університеті ведеться робота з пошуку такого змісту, форм і методів організації фахової підготовки, ефективність якої визначається результативністю засвоєння мови країни навчання як засобу спілкування.

Інтегративні зв'язки, встановлені між викладачами мови як іноземної та викладачами деяких профільних технічних дисциплін дозволили підійти до вирішення низки проблем. Автори навчальних посібників з профільних технічних дисциплін при їх написанні консультуються з філологами з метою адаптації текстів за фахом, орієнтуючись на рівень володіння мовою іноземних студентів; позначають конкретні і чіткі питання по темах і розділах, спрямовані на самостійну роботу студента з підручником; розробляють єдину для всього навчального профілю структуру вправ і завдань, призначених для роботи з текстом; вносять елементи наочності для більш швидкого засвоєння нових термінів; складають словник нових термінів:

поурочні і алфавітний наприкінці посібника. Все це сприяє більш ефективному формуванню предметно-комунікативних знань іноземних студентів.

Висновки. Отже, підготовка фахівця високого рівня, яка можлива за умови успішної інтеграції студента в нове навчальне середовище, є дуже актуальною проблемою. Водночас, вона є недостатньо дослідженою. Так, інтеграція іноземного студента в нове навчальне середовище може бути реалізована за допомогою введення адаптаційно-коригувального спецкурсу наукового стилю мовлення; зближення навчального процесу з позааудиторною роботою; подання теоретичного матеріалу з опорою на образне мислення, встановлення інтегративних зв'язків між викладачами мовної підготовки та викладачами дисциплін технічного профілю.

Підвищення якості фахової підготовки іноземних студентів у вищих технічних закладах неможливе без впровадження педагогічного супроводу фахової підготовки іноземних студентів; організаційно-педагогічних умов, спрямованих на виявлення рівня готовності іноземних студентів до освітньої діяльності; формування професійно-ціннісного ставлення іноземних студентів до освітньої діяльності у ВНЗ в ході вивчення ними мови країни навчання.

Література

Безюлева Г. В. Психолого-педагогическое сопровождение профессиональной адаптации учащихся в системе профессионального образования: Дис. на соискание науч. степени канд. психол. наук: спец. 19.00.07 / Галина Валентиновна Безюлева. – М., 2006. – 232 с.

Леонтьева Э. С. Формирование профессионально-ценностного отношения иностранных студентов к образовательной деятельности в вузе в процессе изучения русского языка: дис.канд.пед.наук: 13.00.08 / Элина Сергеевна Леонтьева. – Курск, 2012. – 191 с.

Ременцов А. Н., Казанцева А. А. Концепция академической адаптации иностранных учащихся в технических вузах России // Вестник МГАУ. Теория и практика профессионального образования. – № 4 (49), 2011. – С. 128-134.

References

Bezjuleva, G. V. (2006). Psychological and pedagogical support of the professional adaptation of students in vocational education. Candidate's thesis. M., 232 p. (in Russian).

Leontieva, Je. S. (2012). Formation of professionally-evaluative attitude of foreign students to the educational activities at the university in the process of learning the Russian language. Candidate's thesis. Kursk, 191 p. (in Russian).

Remencov, A. N. & Kazanceva, A. A. (2011). The concept of academic adaptation of foreign students in technical universities in Russia. Vestnik MGAU. Theory and practice of vocational education. №4 (49), P.128-134 (in Russian).

И. Е. Семененко

ОСОБЕННОСТИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ ВЫСШИХ ТЕХНИЧЕСКИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

Рассматриваются особенности, специфика профессиональной подготовки иностранных студентов высших технических учебных заведений; проблемы, решение которых улучшит процесс обучения данных студентов в вузе; условия повышения эффективности профессиональной подготовки, одним из условий является внедрение педагогического сопровождения в процесс обучения.

Ключевые слова: иностранные студенты; педагогическое сопровождение; профессиональная подготовка.

I. Semenenko

FEATURES TRAINING FOREIGN STUDENTS IN HIGHER EDUCATION

The article discusses the features and specificity of the professional training of foreign students in higher technical educational establishments and problems whose solution will improve the learning process of students in high school. Professional education on the native language of the country of education is the most difficult problem of training of foreign students in higher technical institutions. Language have to become not only a means of communication, a tool for cognitive and professional activity, but also a means of intercultural communication and multicultural education, which increases its role and importance in the process of professional training. To fulfill this condition adaptation syndrome must be overcome by introducing of adaptive support into the process of professional training, forming evaluative and professional attitude to the educational process during language training (structural component of this process is motivational and evaluative component, i.e. the development of motivation for getting a certain profession) and most importantly for our study, provision of pedagogical support during training of foreign student because the readiness of foreign students for the learning process in a high school is proved to be significantly lower than required for successful learning. This situation does not allow teachers to implement a program of discipline in a full size, so the university teacher's responsibility is to compensate the lack of willingness of students to «inclusion» in the educational process by means of organization of pedagogical support for them.

Keywords: foreign students; pedagogical support; professional training.

Рецензенти

Гриньова В. М. – д. пед. н., проф.,
Золотарьова С. Т. – д. пед. н., проф.

Стаття надійшла до редакції 14.05.2014

УДК 378.02:372.8

В. П. Березюк

ПРОГАЛИНИ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ З ТАКТИКИ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ

Проаналізовано підходи педагогів до проблеми навчання у вищих навчальних закладах. Розглянуто сутність, недоліки навчального процесу з тактики прикордонної служби та заходи щодо їх усунення, що в перспективі допоможе максимально ефективно організувати навчання та сприятиме набуттю майбутніми офіцерами-прикордонниками практичних навичок.

Ключові слова: навчальний процес; недоліки; тактика прикордонної служби.

Вступ. Необхідною умовою зміцнення незалежної української держави є надійна охорона її кордону. Сучасна політична та соціально-економічна обстановка в країні та на кордоні висуває підвищені вимоги до офіцера-прикордонника. Він повинен бути вмілим організатором оперативно-службової діяльності підрозділів охорони кордону, уміти працювати з персоналом, цінувати колективний досвід, критично оцінювати досягнуте, бути професійно компетентним, дисциплінованим, вимогливим до себе і до підлеглих. Офіцер щоденно готує підлеглих до охорони державного кордону, формує в них високі морально-політичні та службові якості. Професійна підготовка майбутніх офіцерів-прикордонників спрямована на формування знань, умінь та навичок, що необхідні для охорони державного кордону, однією із складових якої є навчання тактики прикордонної служби.

Результати аналізу останніх досліджень показують, що значна кількість провідних вітчизняних та зарубіжних науковців розглядали сутність про-

ведення різних видів занять: методику проведення групових занять (Артюшина М. В., 2000, с. 20), (Білоус В. Т., Горюнова Л. І., Цимбалюк А. В., Цимбалюк С. Я., 2001, с. 146), (Мойсеюк Н. Є., 2007, с. 656), (Олексієнко Б. М., 1997, с. 184), (Фіцула М. М., 2000, с. 542); методику проведення практичних занять (Іщенко Д. В., 1998, с. 159), (Сметанський М. І., Галузяк В. М., Шахов В. І., 2001, с. 200); особливості проведення навчально-рольових ігор – (Пономаренко О. А., 2006, с. 284), Руденко В. П., 1998, с. 229), (Сінкевич С. В., 2002, с. 186), але в цей же час не в повному обсязі приділялась увага навчальному процесу в контексті підготовки курсантів з тактики прикордонної служби.

Метою статті є визначити недоліки навчання майбутніх офіцерів-прикордонників тактики прикордонної служби та заходи щодо їх усунення у Національній академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького.

Характеристика недоліків навчання майбутніх офіцерів-прикордонників тактики прикордонної служби та заходи щодо їх усунення у